

NAVNET SLAGELSE

Af

Gunnar Knudsen*).

For at forstaa Navnet Slagelse maa vi have fat paa de gamle Skriftformer. Det viser sig da, at Slagelse i Middelalderen blev skrevet *Slagløse*, men at Efterleddet i Tidens Løb er blevet til *-else*, ligesom f. Eks. *Bavelse* og *Havelse*.

Det hører derfor til den kendte Gruppe af Landsbynavne paa *-løse*, der har sit Udbredelsescentrum paa Sjælland og derfra breder sig til Lolland-Falster og Fyn, men ikke rigtig naar at finde Fodfæste i Jylland. Mod Øst breder de sig til Skaane, og derfra langt op i Sverrige. Men udenfor Skandinavien optræder de overhovedet ikke.

Ordet *Løse* er tidlig gaaet af Brug i det almindelige Sprog, og det er derfor meget vanskeligt at fastslaa den præcise Betydning. Man hælder nu mest til den Opfattelse, at det betyder Græsgang, og at disse Navne derfor afspejler et Kulturafsnit, hvor Kvægavlen særlig har floreret, og henfører dem til romersk Jernalder eller Folkevandringstiden.

---

*) Radioforedrag 23/4 1941.

Flertallet af vore Købstæder er opstaaet i Middelalderen eller senere, men Slagelse har haft en lang Forhistorie som Landsby, og der er ingen Tvivl om, at det er en af de allerældste Købstæder paa Sjælland.

Vi vilde ogsaa gerne vide, hvad Navnets Forled betyder. Det er sikkert almindelig kendt, at mange Stednavne indeholder Personnavne, og det kunde jo ogsaa være Tilfældet med Slagelse. Morsomt er det at se, at man tidligere i høj Grad har været inde paa denne Tanke.

I Sorø Kirke fandtes der i det 18. Aarhundrede ophængt en Stamtavle over Absalons Slægt. Den begyndte med Slav, en Mand af fornem Slægt, som byggede Slagelse, der har Navn efter ham, og han ligger begravet i en Høj udenfor Byen. Hans Søn var Toke Trylle, den første, som lod sig døbe, og derefter følger Skjalm Hvide, Asser Rig og Absalon. Er Stamtavlen rigtig, skulde Slav altsaa være Absalons Tipoldefar, og man kan omtrent regne sig til, at Slagelse da skulde være grundlagt omkring ved Aar 1000.

Det kan nu ikke være rigtigt. Navnene paa -løse er meget ældre, snarere fra 3. og 4. Aarhundrede.

Historien om Slav gaar stadig igen i den ældre historiske Litteratur, og det er derfor ikke mærkeligt, at man i Slagelse troede fuldt og fast paa ham. I 1809 formodede Pastor Bastholm, at Slagterhøjen paa Hyllerup Mark var Slavs Gravhøj, og Pastor Fuglsang skrev, at for ikke mange Tiaar siden skal Slavs Ligsten være købt fra Antvorskovs Stalde for at afslibes til Ligsten over en Borger af Slagelse.

Det kan ikke hænge rigtig sammen. Antvorskov Kloster blev jo oprettet i Absalons Tid, og da havde

Tipoldefaderen længe hvilet i sin Høj, og hvorfor skulde den gamle Hedning have en Ligsten? Absalon samlede ganske vist paa Forfædre, han gravede sin Fader og sin Bedstefader op og flyttede dem til Sorø Kloster, som han selv havde stiftet; havde han ogsaa hentet Tipoldefaderen fra Højen, vilde han nok have anbragt ham i Familiebegravelsen i Sorø Kloster.

De gamle Navne paa -løse indeholder forholdsvis sjældent Personnavne, og Slav er iøvrigt ganske ukendt som Personnavn. Derimod indeholder de gerne Ord af naturbeskrivende Betydning, som for Eksempel Stenløse af Sten og Havelse af Have i den gamle Betydning Indhegning. Slagelse kan derfor, sproglig set, vanskelig indeholde andet end Ordet Slag. Men Slag betyder jo flere Ting, og vi forstaar ikke Navnet, før vi faar Betydningen ligesom mere indkredset. Det er en af Vanskelighederne ved Navneforskningen. Selv om man tit saa nogenlunde kan klare de formelle Spørgsmaal, kommer man ikke sjældent tilkort med Betydningen. Trælleborg kan vist ikke indeholde andet end Ordet Træl, men det er ikke helt klart, i hvilken Betydning man skal opfatte Ordet, eller hvad der har givet Anledning til Navnet.

Med *Slag* i Slagelse er det ikke stort bedre bevendt; der mangler sikre Holdepunkter for Bestemmelsen af den specielle Betydning. Ordet hænger jo sammen med Udsagnsordet *slaa*, og de mange Betydninger udtrykker dels Handlingen at slaa, dels de Virkninger, de Spor, som Handlingen efterlader.

Naar Mennesker slaar løs paa hverandre, bliver det til et *Slag*; naar Vejen bugter sig, kan vi sige, at den *slaar et Slag*, og endvidere har *Slag* kunnet betyde en Sænkning i Jordsmonnet. Man har tidligere

været inde paa at forklare Slagelse af denne sidste Betydning, men den gamle Landsby *Slagløse*, der maa antages at have ligget i Byens Centrum, kan ikke siges at ligge i nogen Sænkning, tværtimod. Det gælder just heller ikke de andre Byer med Forleddet Slag. Det er *Slaglille*, som er en sammentrukket Form af *Slagløselille*, ligesom *Stenlille* er et oprindeligt *Stenløselille*, og tæt syd for Slaglille laa Byen *Slagelsebo*, der er gaaet op i Sorø Store Ladegaard. Disse Byer ligger faktisk ret højt, selv om der er Mose og Eng i Omgivelserne. Hvad angaar *Slagstrup* Nord for Slagelse, er det sikkert et gammelt *Slagløsetorp*, en Udflytterby fra Slagelse.

Men jeg skal pege paa en anden Betydning af Slag. Naar en Hest løber afsted, hører vi dens *Hovslag*, men de Spor, som Hovene efterlader sig, kaldes i flere nordiske Dialekter ogsaa for *Slag*, og overhovedet kalder man Spor, navnlig efter Dyr, men ogsaa Vognspor, for *Slag*. Her kunde vi være ved noget, som var af Betydning. Oldtidens Veje har været primitive Færdselslinier, har ikke været banede og kun staaet synlige som Sporene af de Ryttere og Kreaturdrifter, som har passeret dem. *Slag* maa derfor antages at have kunnet betyde Vej. Nu ligger Slagelse ved Hovedfærdselsvejen gennem Sjælland, den der i vore Dage officielt betegnes som Hovedvej Nr. 1, og den gaar ogsaa gennem Slaglille. Selv om Vejen i Tidens Løb har undergaaet visse Forlægninger, har den nok i store Træk været den samme. Jeg vil derfor tro, at Byen har Navn efter denne ældgamle Færdselslinie.

Der er noget vemodigt ved at skulle bortforklare Sagnet om Slav som Byens Grundlægger, men det

maa være Poesi. Jeg skal kun til Slut understrege, at det at have en mytisk Grundlægger er noget af et Privilegium for de virkelige Storstæder. Athen var grundlagt af Gudinden Athene, og Rom af Romulus; herhjemme har vi Kong Roar, som ifølge Sagnet byggede Roskilde, og jeg kan derfor ikke se, at Slagelse har nogen Grund til at skamme sig over sin Stamfader.
